

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 395

**Finanse i rachunkowość
na rzecz zrównoważonego rozwoju –
odpowiedzialność, etyka, stabilność finansowa
Tom 1. Finanse**

Redaktorzy naukowci
Grażyna Borys
Robert Kurek



Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Magdalena Kot
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)



© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-519-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120
53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl
Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Joanna Antczak: Wpływ opłat środowiskowych na wyniki przedsiębiorstwa.....	11
Bartosz Bartniczak: Możliwości wykorzystania instrumentów zwrotnych w projektach z zakresu gospodarki odpadami.....	21
Sylwia Bożek, Beata Dubiel: Realizacja ryzyka nadzwyczajnego a kompensata jego skutków przez ubezpieczenie.....	30
Dorota Burzyńska: Zrównoważona gospodarka wodna na przykładzie metropolii paryskiej.....	42
Iwona Dorota Czechowska: Poszukiwanie rzetelności w kontekście kodeksów zawodowych na przykładzie sektora bankowego.....	53
Karolina Daszyńska-Żygadło, Bożena Ryszawska: Rola społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw w <i>sustainability transition</i>	62
Anna Dąbkowska: Udział kredytu bankowego w finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i w Niemczech.....	73
Leszek Dziawgo, Danuta Dziawgo: Wybrane aspekty CSR na rynku finansowym. Wyniki badań na reprezentatywnej próbie polskiego społeczeństwa.....	84
Małgorzata Gorzalczyńska-Koczkodaj: Dysfunkcje systemu sprawozdawczości w jednostkach sektora finansów publicznych.....	94
Renata J. Jedlińska: Wpływ gospodarki wirtualnej na gospodarkę realną – wybrane zagadnienia.....	104
Szymon Kasprowski: Kontrola zasadności pobierania świadczeń w razie choroby i macierzyństwa w polskim systemie ubezpieczeń społecznych w latach 2005–2013.....	117
Lidia Kłos: Źródła finansowania ochrony środowiska w Polsce.....	129
Magdalena Kogut-Jaworska: Problem nadmiernego zadłużania się jednostek samorządu terytorialnego w Polsce wobec wyzwań rozwojowych w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014–2020.....	139
Jan Koleśnik: Postkryzysowe narzędzia analizy nadzorczej a poziom bezpieczeństwa europejskiego systemu bankowego.....	149
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: Wykupy obligacji korporacyjnych na rynku Catalyst w latach 2013–2014 – na przykładzie obligacji deweloperskich.....	158
Jolanta Korkosz-Gębska: Wspieranie i promocja innowacji ekologicznych na przykładzie województwa lubelskiego.....	168

Andrzej Koza: System kwotowy a zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Czechach i w Polsce	178
Wojciech Krawiec: Inwestowanie zaangażowane społecznie jako forma realizacji koncepcji SRI	190
Danuta Król: Wybrane instrumenty wspierania rozwoju lokalnego	201
Barbara Kryk: ERES jako wyraz rangi środowiska naturalnego w statystyce publicznej	210
Robert Kurek: Bitcoin a ekonomiczne funkcje pieniądza	219
Elwira Leśna-Wierszółowicz: Istota nadzoru nad otwartymi funduszami emerytalnymi w Polsce	229
Irena Łacka: Problemy oceny efektywności podmiotów ekonomii społecznej	241
Ewa Mazur-Wierzbicka: Nakłady inwestycyjne w ochronie środowiska w Polsce	252
Jarosław Pawłowski: Ekorating telefonów komórkowych	263
Tomasz Potocki: Instytucjonalne uwarunkowania i mechanizmy podnoszenia świadomości finansowej	274
Adriana Przybyszewska: Zagrożenia i grupy ryzyka współczesnych mikro-finansów	286
Ewa Spigarska: Opłata za gospodarowanie odpadami jako dochód gminy....	297
Błażej Suproń: Wpływ elektronicznego systemu poboru opłat drogowych na inwestycje przedsiębiorstw na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	307
Magdalena Swacha-Lech: Problem świadomości finansowej w kontekście gromadzenia oszczędności emerytalnych	317
Marta Szaja: Realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju a planowanie przestrzenne na szczeblu lokalnym	331
Marek W. Szewczyk: Przestrzenne zróżnicowanie rozwoju ekonomicznego powiatów województwa lubelskiego	342
Magdalena Ślebocka: Finansowy aspekt koncepcji rewitalizacji miast w świetle założeń do projektu ustawy o rewitalizacji	355
Aneta Tylman: Rewitalizacja jako kluczowy aspekt polityki finansowania i rozwoju zrównoważonego miast	364
Stanisław Wieteska: Emisja dwutlenku węgla przez pojazdy mechaniczne jako element zewnętrznych kosztów transportu drogowego w Polsce.....	372
Rafał Wilczyński: Znaczenie struktury właścicielskiej spółek publicznych dla rozwoju polskiego rynku kapitałowego w latach 2008–2012	386
Andrzej Wołoszyn, Romana Głowicka-Wołoszyn: Nierówności dochodowe gospodarstw domowych w Polsce w kontekście zrównoważonego rozwoju	396
Justyna Zabawa: Ekologiczne wyzwania współczesnej bankowości – przypadek grupy Deutsche Bank	408
Agnieszka Żołądkiewicz: Ekogospodarka w działalności banków jako przejaw koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu	418

Summaries

Joanna Antczak: Impact of environmental fees on company's financial results	11
Bartosz Bartniczak: The ability to use repayable instruments in projects relating to waste management.....	21
Sylwia Bożek, Beata Dubiel: Materialization of the exceptional risk vs. compensation of its effects by insurance.....	30
Dorota Burzyńska: Sustainable water management on the example of Paris Metropolis.....	42
Iwona Dorota Czechowska: The search for fairness in the context of professional codes on the example of the banking sector.....	53
Karolina Daszyński-Żygadlo, Bożena Ryszawska: The role of corporate social responsibility in <i>sustainability transition</i>	62
Anna Dąbkowska: The share of bank credit as sources of SMEs financing in Poland and in Germany	73
Leszek Dziawgo, Danuta Dziawgo: Selected aspects of CSR in the financial market – survey results on a representative sample of Polish society.....	84
Małgorzata Gorzalczyńska-Koczkodaj: Dysfunctions of the reporting system in public finance sector units	94
Renata J. Jedlińska: The effect of virtual economy on the real economy – selected issues.....	104
Szymon Kasprowski: The inspection of legitimate receiving of benefits in case of sickness and maternity in the Polish social insurance system in the years 2005–2013.....	117
Lidia Kłos: Sources of financing the environmental protection in Poland.....	129
Magdalena Kogut-Jaworska: Problems of excessive indebtedness of self-government units in Poland in the context of rising challenges for development in the European Union's financial perspective for 2014–2020.....	139
Jan Koleśnik: Post-crisis tools of the supervisory review process vs. the level of safety of the European banking system.....	149
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: Corporate bond redemption on the Catalyst market in the years 2013–2014 – the example of the property developers bonds	158
Jolanta Korkosz-Gębska: Supporting and promotion of eco-innovations based on The Lubelskie Voivodeship	168
Andrzej Koza: Quota scheme vs. employment of people with disabilities in The Czech Republic and Poland.....	178
Wojciech Krawiec: Impact investing as a form of the realization of SRI conception.....	190
Danuta Król: Some local development support tools	201

Barbara Kryk: EEEA as evidence for the importance of the natural environment in public statistics	210
Robert Kurek: Bitcoin vs. economic functions of money	219
Elwira Leśna-Wierszółowicz: The essence of supervision of open pension funds in Poland	229
Irena Łącka: Problems of effectiveness evaluation of social economy entities	241
Ewa Mazur-Wierzbicka: Investment outlays in the environmental protection in Poland	252
Jarosław Pawłowski: Eco rating of mobile phones	263
Tomasz Potocki: Institutional conditions and mechanisms which improve the level of financial capabilities	274
Adriana Przybyszewska: Hazards and risk groups of modern microfinance	286
Ewa Spigarska: Fee for waste management as an income of a commune	297
Błażej Suproń: Influence of electronic road toll collection system on business investments on the example of The West Pomeranian Voivodeship	307
Magdalena Swacha-Lech: The problem of financial awareness in the context of gathering of retirement savings	317
Marta Szaja: The realisation of sustainable development concept vs. local-level spatial planning	331
Marek W. Szewczyk: Spatial diversity of economic development of poviats of The Lubelskie Voivodeship	342
Magdalena Ślebocka: Financial aspect of the concept of urban renewal in the light of the objectives of the project of Revitalization Act	355
Aneta Tylman: Revitalization as the key aspect of the financing and urban sustainable development policy	364
Stanisław Wieteska: Carbon dioxide emissions by motor vehicles as part of the external costs of road transport in Poland	372
Rafał Wilczyński: Significance of public companies ownership structure for Polish capital market development in the years 2008–2012	386
Andrzej Wołoszyn, Romana Głowicka-Wołoszyn: Income inequality of Polish households in the context of sustainable development	396
Justyna Zabawa: Environmental challenges of contemporary banking – the case of Deutsche Bank Group	408
Agnieszka Żołądkiewicz: Ecomanagement in the activities of banks as a manifestation of the concept of corporate social responsibility	418

Iwona Dorota Czechowska

Uniwersytet Łódzki
e-mail: idczechowska@uni.lodz.pl

**POSZUKIWANIE RZETELNOŚCI
W KONTEKŚCIE KODEKSÓW ZAWODOWYCH
NA PRZYKŁADZIE SEKTORA BANKOWEGO**

**THE SEARCH FOR FAIRNESS IN THE CONTEXT
OF PROFESSIONAL CODES ON THE EXAMPLE
OF THE BANKING SECTOR**

DOI: 10.15611/pn.2015.395.05

Streszczenie: Funkcjonowanie banków na rynku finansowym jest ograniczone przez *soft law*. W ramach bankowego *soft law* można wyróżnić: Kanon dobrych praktyk rynku finansowego oraz Kodeks etyki bankowej. Zawarte w nich treści są bardzo podobne. Różnice wynikają z ich objętości. Jeden dokument: KDPRF liczy kilka, a drugi: KEB – kilkanaście stron. W obu kodeksach przede wszystkim przedstawiono zasady odnoszące się do traktowania i obsługi klientów. Podkreślono znaczenie przekazywanych klientom informacji, które mają być m.in. jasne i rzetelne. Celem opracowania jest przedstawienie tych dokumentów w szerszym kontekście kodeksów deontologicznych – zawodowych, analiza ich treści i krótkie uzasadnienie potrzeby ich funkcjonowania.

Słowa kluczowe: kodeksy etyki, dobre praktyki, miękkie prawo, bank.

Summary: The functioning of the banks on the financial market is limited by soft law. The main elements of soft law are, first of all, The Canon of Good Practices of the Financial Market and The Banking Code of Ethics. Their contents are very similar. Differences are the result of their volume. CoGPoFM one document has multiple pages and the second BCoE dozen pages. Both codes, above all, present the principles relating to the treatment and customer service. They also emphasize the importance of providing information for consumers which has to be clear and accurate. The aim of the paper is to present these documents in a broader context of professional codes and professional conduct, the analysis of their content and a brief explanation as to their operation.

Keywords: codes of ethics, good practice, soft law, bank.

1. Wstęp

Inspiracją do umieszczenia w tytule niniejszego opracowania kwestii „poszukiwania rzetelności w gospodarce” było odniesienie do prakseologii – nauki o sprawnym działaniu [Malecki; cyt. za: Sołoma 2007]. Warto zainteresować się swoistym dekalogiem wskazań zawartym w branżowych kodeksach opracowywanych i przyjmowanych przez określone środowiska zawodowe. Etyka zawodowa to nauka o usprawnieniach moralnych człowieka, wykorzystywanych w pracy. Ewoluuująca etyka pracy zawodowej aplikuje oceny moralne w działalności gospodarczej [Drzeżdżon 2013]. W przypadku tego opracowania przedmiotem zainteresowania jest system finansowy, a zwłaszcza sektor bankowy i reprezentujące go instytucje określone jako podmioty zaufania społecznego. Celem opracowania jest przedstawienie dwóch najważniejszych aktów samoregulacji dla sektora bankowego: Kodeksu Dobrych Praktyk Rynku Finansowego (KDPRF) i Kodeksu Etyki Bankowej (KEB), w szerszym kontekście kodeksów deontologicznych/zawodowych, prezentacja ich treści oraz krótkie uzasadnienie potrzeby ich występowania.

2. Istota kodeksów zawodowych

Porządek społeczny jest regulowany przez różnego rodzaju normy, stanowione przez państwo, wymagane w danym systemie filozoficznym i religijnym. Istotne miejsce w tym systemie należy do norm moralnych i obyczajowych. Kodeksy etyczne regulujące działalność gospodarczą, stanowiące przykład samoregulacji – *soft law* [Rutkowska-Tomaszewska 2010; Marcinkowska 2014; Mokrysz-Olszyńska 2007], są uzupełnieniem tego systemu [Iwko 2010]. Występuje wiele rodzajów kodeksów etycznych. Na przykład Frankel [1989] proponuje podział ze względu na charakter zawartych treści i wyróżnia kodeksy skupiające się na określaniu aspiracji, podkreślające cel edukacyjny oraz regulacyjny. Kodeksy, w których treści położono nacisk na aspiracje, stanowią zestawienie ideałów, do których praktycy powinni dążyć. Z kolei w kodeksach edukacyjnych ich autorzy stawiają sobie za cel wsparcie zrozumienia prezentowanych zasad poprzez ich szeroki komentarz i interpretację. Natomiast kodeksy mające charakter regulacyjny zawierają zestaw szczegółowych zasad wykorzystywanych w rozstrzygnięciu skarg i zażaleń.

Wydaje się, że najbardziej popularny podział kodeksów etycznych to taki, w którym występują kodeksy o charakterze ogólnym, adresowane do wszystkich przedstawicieli danego środowiska czy grupy zawodowej, oraz kodeksy etyczne szczegółowe, utworzone na potrzeby konkretnej firmy. Przedmiotem analizy w tym opracowaniu jest środowisko bankowe i obowiązujące je zasady etyki zawodowej. Kodeksy etyki zawodowej, inaczej deontologiczne, obowiązują w określonych środowiskach zawodowych [Gasparski 2000], a ich tradycja jest bardziej odległa niż kodeksów etycznych firm [Klimek 2014; Benson 1989].

W słowniku języka polskiego opisano deontologię jako pojęcie związane z filozofią „dział etyki”, zainteresowany obowiązkami moralnymi oraz ustalaniem uwarunkowań „moralnej wartości czynów” [Dubisz (red.) 2008]. W słowniku wyrazów obcych dodano do wyjaśnienia pojęcia deontologia (ang. *deontology* od gr. *deon* w zn. ‘obowiązek’) odniesienie do deontologii lekarskiej jako: „zbiór przepisów określających zasady moralne postępowania lekarzy w stosunku do chorych, normy współżycia zawodowego między lekarzami [...]” [Sobol (red.) 1996]. Opis deontologii lekarskiej można zastosować wobec kodeksów deontologicznych biznesu, zmieniając jedynie występujących tam interesariuszy. Mając na uwadze wyjaśnienie pojęcia kodeksu [Sobol (red.) 1996]¹ i deontologii, możemy zdefiniować kodeksy deontologiczne banków jako zbiór zasad, norm, reguł, przepisów dotyczących obowiązków moralnych banków wobec ich interesariuszy, zwłaszcza klientów, inwestorów, a w ramach współżycia zawodowego – obowiązków moralnych wobec konkurencji. Na podstawie treści różnych kodeksów banków można zauważyć, że hasło „obowiązki moralne banków” przede wszystkim dotyczy obowiązków pracowników, rzadziej kadry zarządzającej. Z treści kodeksów etycznych wynika, że pracownicy banków mają wiele obowiązków, natomiast firma-pracodawca-bank tych powinności moralnych ma mniej. Oznacza to, że jest wiele do zrobienia w ramach równowagi między głównymi stronami kodeksów etycznych banków. Przyjmując, że etyczne kodeksy zawodowe, branżowe opisują zasady etycznego postępowania w określonym środowisku, w niniejszym opracowaniu będzie to pojęcie używane wymiennie z określeniem „kodeksy deontologiczne”.

W ramach obowiązującego systemu pojęć dotyczącego kodeksów etycznych w biznesie pojawia się także określenie „kodeksy dobrych praktyk”, tworzone na podstawie reguł i obyczajów obowiązujących w danym środowisku zawodowym, ważnym ze względu na jego prestiż i funkcje społeczne [Iwko 2010]. W jednej z definicji kodeksy dobrych praktyk zostały określone jako: spisany zbiór wytycznych wydanych przez organizację albo związek branżowy, aby pomóc im prowadzić działania zgodnie z podstawowymi wartościami i normami etycznymi². Kodeksy dobrych praktyk rynkowych, kodeksy deontologiczne obejmujące różne środowiska i kodeksy etyczne uzyskują m.in. wraz z upowszechnianiem koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu coraz większe zainteresowanie. W Polsce na mocy ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom [Ustawa z 23 sierpnia 2007] jako implementacja dyrektywy o nieuczciwych praktykach handlowych [Dyrektywa z 11 maja 2005] wprowadzono definicję kodeksu dobrych praktyk jako zbioru zasad postępowania, odnoszących się zwłaszcza do norm etycznych i zawodowych przedsiębiorców, zobowiązujących się do przestrzegania tych zasad wobec jednej lub większej liczby praktyk rynkowych [Ustawa z 23 sierpnia 2007]. W Dyrektywie z 2005 r. definicję kodeksu postępowania uzupełniono o brak wymagań zawartych

¹ „Kodeks to: zbiór [...] przepisów, norm, reguł, zasad [...] regulujący określoną dziedzinę”.

² <http://www.businessdictionary.com/definition/code-of-practice.html> (7.03.2015).

w przepisach ustawowych, wykonawczych lub administracyjnych, definiujących postępowanie przedsiębiorców, oraz samodzielnym zobowiązaniem przedsiębiorców do przestrzegania ustalonych przez siebie zasad [Dyrektiva z 11 maja 2005].

Podsumowując treść przedstawionych definicji, można podkreślić, że kodeksy postępowania w założeniach mają dotyczyć zasad działania przedsiębiorców, mieć charakter dobrowolny, ale ich podpisanie ma powodować zobowiązanie do przestrzegania. W przypadku przekroczenia etycznych ram kodeksu pojawia się nie tylko zagrożenie wykluczeniem i potępieniem ze strony środowiska, lecz także możliwość sankcji prawnych (z powodu stosowania kodeksu dobrych praktyk sprzecznego z prawem; nieprzestrzegania kodeksu dobrych praktyk pomimo informacji o jego stosowaniu; przekazywania informacji, że przedsiębiorca zobowiązał się do przestrzegania kodeksu dobrych praktyk, jeżeli nie jest to zgodne z prawdą [Rutkowska-Tomaszewska 2010]) spowodowanych nieuczciwymi praktykami rynkowymi [Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007]³.

Warto również zwrócić uwagę na cele osiągnięte dzięki kodeksom zawodowym [Mokrysz-Olszyńska 2005]. Jednym z nich jest kreowanie poprzez dobry wizerunek zaufania do instytucji, co jest bardzo ważne zwłaszcza dla instytucji aktywnych na rynku finansowym. Przejrzystość tego rynku, rzetelność w świadczeniu usług, przestrzeganie kodeksów dobrych praktyk daje klientom wysokie prawdopodobieństwo dobrych relacji z usługodawcą i nadzieję na respektowanie ich ekonomicznych interesów. Oprócz tych celów realizowane są także cele marketingowe. Odnosząc kodeksy dobrych praktyk do rynku finansowego, można przedstawić je jako jednolite standardy postępowania wobec innych uczestników rynku, przyjęte przez określoną grupę instytucji finansowych w celu przestrzegania standardów etycznych w ramach firmy i przez jej pracowników.

3. Charakterystyka treści głównych kodeksów deontologicznych na rynku finansowym i bankowym

Traktując banki tak jak pewnego rodzaju przedsiębiorstwa, możemy jako punkt odniesienia powołać się na kodeks ogólny, którym jest *Kodeks etyki w działalności gospodarczej*⁴ opracowany przez Krajową Izbę Gospodarczą w 1994 r. Oprócz tego funkcjonują także kodeksy ogólne branżowe. Dla instytucji działających w ramach systemu finansowego głównymi dokumentami są: Kanon dobrych praktyk rynku

³ Nieuczciwe praktyki rynkowe, wprowadzające w błąd: „podawanie przez przedsiębiorcę informacji, że zobowiązał się do przestrzegania kodeksu dobrych praktyk, jeżeli jest to niezgodne z prawdą; [...] twierdzenie, że kodeks dobrych praktyk został zatwierdzony przez organ publiczny lub inny organ, jeżeli jest to niezgodne z prawdą oraz stosowanie kodeksu dobrych praktyk, którego postanowienia są sprzeczne z prawem”.

⁴ <http://www.kig.pl/files/Kodeks%20etyki%20dla%20przedsiębiorcow.pdf> (28.02.2015).

finansowego (2008) [KNF 2008] i Kodeks etyki bankowej. Zasady dobrej praktyki bankowej [ZBP 2013].

W 2008 r. został przedstawiony komunikat KNF w sprawie ogłoszenie Kanonu dobrych praktyk rynku finansowego (KDP)⁵. W uzasadnieniu jego prezentacji nawiązano do zrównoważonego rozwoju i bezpieczeństwa finansowego, dla którego bardzo ważny jest „etyczny wymiar działalności jego uczestników”. Podkreślono również potrzebę zaufania klientów powierzających swoje środki instytucjom finansowym. Wskazano na znaczenie stosowania dobrych praktyk w kontekście powiększania przejrzystości rynku i umacniania wzajemnego zaufania. KDPRF powstał jako efekt współpracy trzydziestu organizacji aktywnych w dziedzinie produktów i usług finansowych oraz organizacji i instytucji reprezentujących interesy klientów, a także ekspertów ze środowiska akademickiego. Do utworzenia KDPRF wykorzystano m.in. dorobek podmiotów, które już wcześniej opracowały własne zasady dobrych praktyk. Kanon zawiera zbiór 16 uniwersalnych zasad oraz podstawowych wartości i reguł etycznych dla podmiotów finansowych. Z zapisów KDPRF wynika jednocześnie, że pozostawia się organizacjom branżowym swobodę kształtowania szczegółowych zasad standardów etycznych, właściwych dla danych sektorów i branż tego rynku. Treści KDPRF, które mają być przestrzegane przez instytucjonalnych uczestników rynku finansowego, są skierowane do: klientów, kontrahentów, pracowników i współpracowników tych instytucji.

Najwięcej tekstu w KDPRF poświęcono podstawowym zasadom etycznym w relacjach z **klientami**. Należą do nich: ochrona informacji, uczciwość, poszanowanie interesu klientów, nienadużywanie pozycji dominującej, rzetelne działanie, z należytą starannością, w sposób budzący zaufanie, poznanie potrzeb klientów w celu dostosowania oferowanych usług; zapewnienie jasnej i rzetelnej informacji o produktach, o ich kosztach i ryzyku; stosowanie wobec klientów jednolitych kryteriów różnicujących ofertę i poziom świadczonych usług. W założeniach określonych w Kanonie reklamacje klientów są rozpatrywane: starannie, rzetelnie, terminowo, z wykorzystaniem mediacyjnych i polubownych form rozstrzygania sporów.

Kolejnym adresatem Kanonu są **pracownicy**. Zgodnie z KDPRF pracownicy wykazują się odpowiednimi kompetencjami oraz postawami etycznymi. Relacje między pracownikami i współpracownikami charakteryzują się poszanowaniem, odpowiedzialnością, zapewnieniem odpowiednich warunków wykonywania czynności. Ponadto w KDPRF pojawiają się **kontrahenci**, osoby działające w imieniu podmiotów finansowych, czy **konkurenci**, którzy mają się kierować dobrymi obyczajami kupieckimi i poszanowaniem zasad uczciwej konkurencji, dążyć do rozwiązywania sporów na drodze mediacji i polubownego trybu rozstrzygania. Podmioty finansowe zaś współpracują w promowaniu dobrych praktyk rynkowych i ładu korporacyjnego, eliminowaniu działań nieuczciwych, nierzetelnych. W ostatniej części KDPRF zapisano, że podmioty finansowe, które przyjęły Kanon, zaprezentują go swoim pra-

⁵ http://www.knf.gov.pl/Images/komunikat_Kanon_13_03_08_tcm75-7085.pdf.

cownikom, klientom, kontrahentom i będą stosować jego zasady. W 2011 r. odbyło się spotkanie sygnatariuszy KDPRF z kierownictwem UOKiK, podsumowujące trzy lata funkcjonowania⁶, na którym przedstawiciele środowiska zadeklarowali chęć dalszej pracy nad Kanonem, a przedstawiciele UOKiK i UKNF zaprezentowali obszary nieprawidłowości w relacjach instytucji finansowych z klientami [Orzeł-Kołodziejczyk 2011], a także istotne zmiany prawa wspólnotowego [Burzyńska 2011] w tej dziedzinie oraz dobre przykłady branżowej samoregulacji rynków [Stanny 2011].

Podsumowując przedstawione wyżej informacje, można założyć teoretycznie, że podmioty finansowe, które zgodnie z rekomendacjami KNF przyjęły Kanon, będą realizować usługi, posługując się etycznymi standardami zachowań. Trzeba jednak pamiętać o tym, że praktyka gospodarcza przynosi wiele dylematów, co powoduje stawianie uzasadnionego pytania o efektywność samoregulacji [Stanny 2011]. Jednym z dylematów, przed którymi stoją pracownicy firm, jest np. kwestia sprzeczności interesów klientów i instytucji finansowych. Problem polega z jednej strony na realizacji planu sprzedażowego firmy, a z drugiej na pozyskaniu przez klienta produktu finansowego odpowiadającego jego potrzebom, po niewygórowanej cenie. Wydaje się, że rozwiązanie tego problemu łączy się z rzetelnością i profesjonalizmem, do których zobowiązali się sygnatariusze Kanonu, a zwłaszcza przekazywaniem rzetelnych informacji. Trzeba zwrócić uwagę, że efektywny jest taki układ, gdzie „firma i konsument nie będą dążyli do relacji zwycięzca–pokonany, lecz do relacji zwycięzca–zwycięzca” [Wolska 2013], w ramach którego występuje realizacja interesów obu stron. Taka relacja może się pojawić w wydłużonej perspektywie, gdzie zamiast rywalizacji jest współpraca i trwały konsensus (marketing relacyjny) [Wolska 2013].

Banki, główne instytucje systemu finansowego, posługują się w swojej działalności przepisami prawa, ale także zasadami etyki i dobrymi praktykami. Ważnym rodzajem prawa miękkiego dla sektora bankowego, będącym formą porozumienia branżowego, jest Kodeks etyki bankowej [Milic-Czerniak 2014]⁷, będący efektem prac Komisji Etyki Bankowej (KEB). KEB została utworzona na mocy uchwały nr 13 X Walnego Zgromadzenia ZBP z 8 kwietnia 1999 r. Jednym z jej zadań jest podnoszenie i ujednolicanie standardów postępowania w instytucjach bankowych⁸.

⁶ Komunikat ze spotkania z sygnatariuszami Kanonu DPRF, 27.09.2011. KNF_Kanon_27-09-2011_tcm75-27819.

⁷ Kodeksy etyki bankowej występują pod różnymi nazwami. Zazwyczaj publikowane są przez stowarzyszenia banków, np.: Bułgaria, Czechy, Węgry – *Kodeks etyki*; Holandia, Słowenia, Wielka Brytania – *Kodeks Bankowy*; Cypr – *Kodeks Postępowania Bankowego*; Finlandia – *Dobre Praktyki Bankowe*; Francja – *Kodeks postępowania przy obsłudze małych i średnich przedsiębiorstw*; Holandia – *Kodeks postępowania dla procesu przetwarzania danych osobowych przez instytucje finansowe*; *Kodeks postępowania w zakresie kredytów hipotecznych*; Luksemburg – *Kodeks postępowania*; Malta – *Kodeks postępowania z czekami bez pokrycia*; Wielka Brytania – *Kodeks biznesu bankowego*, *Kodeks biznesu finansowego*.

⁸ <http://zbp.pl/dla-bankow/zespoly-rady-i-komitety/dzialania-w-obszarze-legislacyjno-prawnym/komisja-etyki-bankowej> 7.03.2015.

KEB opracowała kolejno trzy dokumenty, które były przyjęte uchwałą przez ZBP: Kodeks dobrej praktyki bankowej⁹ (1995), Zasady dobrej praktyki bankowej¹⁰ (2001) oraz Kodeks etyki bankowej KEB (Zasady dobrej praktyki bankowej 2013)¹¹. Obowiązujący od 2013 r. Kodeks etyki bankowej¹² odnosi się do banków, osób w nich zatrudnionych oraz osób wykonujących czynności bankowe. Zawarte w KEB zasady postępowania zostały ujęte w dwóch częściach: A – Kodeks dobrych praktyk bankowych; B – Kodeks etyki pracownika banku. W części A przedstawiono zasady postępowania w relacjach z takimi interesariuszami, jak: klienci, pracownicy, inne instytucje finansowe (konkurenci), partnerzy biznesowi, środowiska lokalne. Natomiast w części B opisano zasady postępowania pracownika banku odnoszące się do: przestrzegania tajemnicy, uczciwości, wysokiej jakości pracy, kompetencji zawodowych, odpowiedzialności, staranności. Zawarto także treści odnoszące się do relacji wewnętrznych i zewnętrznych [Rutkowska-Tomaszewska 2013].

4. Podsumowanie

Z przedstawionych informacji wynika, że sposób postępowania instytucji środowiska bankowego działających na rynku finansowym ograniczony jest przez dobrowolnie przyjęte samoregulacje, zbudowane na bazie tradycji zawodu i powszechnie stosowanych standardów etycznych. Samoregulacja sektora bankowego jest wsparta sankcjami wynikającymi z ustawy o nieuczciwych praktykach rynkowych. Dla banków wzorce relacji z różnymi interesariuszami zawarte są przede wszystkim w KDPRF oraz KEB. Można zauważyć, że zawarte w nich treści są bardzo podobne. Wydaje się, że różnice wynikają ze stopnia szczegółowości (np. jeden dokument: KDPRF liczy kilka, a drugi: KEB – kilkanaście stron). W obu kodeksach na pierwszym miejscu umieszczono wyjaśnienie potrzeby wprowadzenia tego typu regulacji. Spośród grupy interesariuszy najwięcej uwagi poświęcono klientom i sposobowi ich obsługi, podkreślając m.in. wagę dla podejmowanych przez nich decyzji poprzez przekazywanie informacji jasnych i rzetelnych. Ze względu na powyższe uwagi można ocenić występowanie branżowych kodeksów etycznych pozytywnie, na co składa się realizacja celów nie tylko etycznych, społecznych, marketingowych, lecz także finansowych, ponieważ podmioty korzystające z tych rozwiązań nie ponoszą nakładów finansowych związanych z ich przygotowaniem [Rutkowska-Tomaszewska 2013], co można zauważyć, analizując strony internetowe banków i zamieszczone tam dokumenty [Bernardi, LaCross 2009].

⁹ Przyjęty przez WZ ZBP 21 kwietnia 1995 r.

¹⁰ Załącznik nr 1 do uchwały nr 11 XXI WZ ZBP z 22 kwietnia 2010 r.

¹¹ <http://zbp.pl/dla-bankow/zespoły-rady-i-komitetów/działania-w-obszarze-legislacyjno-prawnym/komisja-etyki-bankowej>.

¹² http://zbp.pl/public/repozytorium/dla_bankow/prawo/komisja_etyki_bankowej/Regulamin_KEB_final_WZ.pdf (7.03.2015).

Literatura

- Benson G., 1989, *Codes of Ethics*, „Journal of Business Ethics”, no. 8, s. 305–319.
- Bernardi R., LaCross C., 2009, *Positioning codes of ethics on international corporations' websites: A six-year longitudinal study*, „Advances in Accounting/Advances in International Accounting”, no. 25 s. 75–80.
- Burzyńska M., 2011, *Najistotniejsze zmiany prawa wspólnotowego po kryzysie finansowym w obszarze klient – instytucje finansowe*, http://www.knf.gov.pl/Images/M_Burzynska_Kanon_tcm75-27816.pdf (7.03.2015).
- Drzeżdżon W., 2013, *Etyczne aspekty pracy zawodowej. Wybrane zagadnienia*, Studia Gdańskie, Wizje i rzeczywistość, t. X, Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna, Gdańsk.
- Dubisz S. (red.), 2008, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, t. A–J, Warszawa, s. 587.
- Dyrektywa 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotycząca nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym, Dz. Urz. UE L 149 z 11.06.2005, s. 22.
- Frankel M.S., 1989, *Professional codes: why, how, and with what impact?*, „Journal of Business Ethics”, no. 8, s. 109–115.
- Gasparski W., 2000, *Kodeksy etyczne: ich projektowanie, wprowadzanie i stosowanie (na wybranym przykładzie)*, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym”, t. 3, Salezjańska Wyższa Szkoła Ekonomii i Zarządzania, Łódź.
<http://www.businessdictionary.com/definition/code-of-practice.html> (28.02.2015).
<http://www.kig.pl/files/Kodeksy%20etyki%20dla%20przedsiębiorców.pdf> (28.02.2015).
http://www.knf.gov.pl/Images/D_Stanny_Kanon_tcm75-27814.pdf (7.03.2015).
http://www.knf.gov.pl/Images/I_Torzewska_Kanon_tcm75-27815.pdf (7.03.2015).
http://www.knf.gov.pl/Images/komunikat_Kanon_13_03_08_tcm75-7085.pdf (7.03.2015).
http://www.knf.gov.pl/Images/M_Burzynska_Kanon_tcm75-27816.pdf (7.03.2015).
http://www.knf.gov.pl/Images/M_Orzel-Kolodziejczyk_Kanon_tcm75-27813.pdf (7.03.2015).
<http://zbp.pl/dla-bankow/zespoły-rady-i-komitetu/działania-w-obszarze-legislacyjno-prawnym/komisja-etyki-bankowej> (7.03.2015).
http://zbp.pl/public/repozytorium/dla_bankow/prawo/komisja_etyki_bankowej/KEB_final_WZ.pdf (28.02.2015).
http://zbp.pl/public/repozytorium/dla_bankow/prawo/komisja_etyki_bankowej/Regulamin_KEB_final_WZ.pdf (7.03.2015).
- Iwko J., 2010, *Kodeksy deontologiczne na polskim rynku ubezpieczeniowym*, „Rozprawy Ubezpieczeniowe” nr 9.
- Kanon dobrych praktyk rynku finansowego, przyjęty przez WZ ZBP w dniu 21 kwietnia 1995 r.
- Klimek J., 2014, *Etyka biznesu, Teoretyczne założenia, praktyka zastosowań*, Difin, Warszawa.
- Kodeks etyki bankowej (Zasady dobrej praktyki bankowej), przyjęty na XXV WZ ZBP 18 kwietnia 2013, Warszawa.
- Kodeks etyki dla przedsiębiorców, opracowany na zlecenie Krajowej Izby Gospodarczej przez Fundację Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym na bazie materiałów Institute of Business Ethics.
- Komunikat KNF z 13 marca 2008 r. w sprawie ogłoszenia Kanonu DPRF, www.knf.gov.pl.
http://www.knf.gov.pl/Images/komunikat_Kanon_13_03_08_tcm75-7085.pdf
- Komunikat ze spotkania z sygnatariuszami Kanonu DPRF, 27.09.2011, http://www.knf.gov.pl/Images/KNF_Kanon_27-09-2011_tcm75-27819.pdf.
- Marcinkowska M., 2014, *Corporate governance w bankach. Teoria i praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

- Milic-Czerniak R., 2014, *Kodeks Etyki Bankowej jako element samoregulacji. Konkurs „Etyka w finansach – nagroda Robina Cosgrove”*, III Ogólnopolska Konferencja „Compliance”, Warszawa.
- Mokrysz-Olszyńska A., 2005, *Rola kodeksów dobrych praktyk w ochronie konsumenta*, [w:] *Ochrona konkurencji i konsumentów w Polsce i Unii Europejskiej (studia prawno-ekonomiczne)*, red. C. Banasiński, UOKiK, Warszawa, s. 263–291.
- Mokrysz-Olszyńska A., 2007, *Znaczenie soft law w regulowaniu działalności reklamowej*, Prace i Materiały Instytutu Gospodarki Światowej, Warszawa, nr 281, s. 1–5.
- Orzel-Kołodziejczyk M., 2011, *Obszary nieprawidłowości w relacjach instytucji finansowych z klientami z perspektywy UOKiK*, http://www.knf.gov.pl/Images/M_Orzel-Kolodziejczyk_Kanon_tcm75-27813.pdf (7.03.2015).
- Rutkowska-Tomaszewska E., 2010, *Zasady dobrych praktyk na rynku usług bankowych i ich znaczenie w działalności Bankowego Arbitrażu Konsumentckiego*, „Kwartalnik ADR”, nr 4, s. 63–78.
- Rutkowska-Tomaszewska E., 2013, *Ochrona prawna klienta na rynku usług bankowych*, Lex WoltersKluwer business, Warszawa.
- Sobol E. (red.), 1996, *Słownik wyrazów obcych*, PWN, Warszawa, s. 222, 560.
- Sołoma A., 2007, *Glosa z perspektywy bankowej do antywzorców moralnych kapitalisty*, „Prakseologia” nr 147, s. 77.
- Stanny D., 2011, *Branżowa samoregulacja rynków – dobre przykłady*, http://www.knf.gov.pl/Image-s/D_Stanny_Kanon_tcm75-27814.pdf (7.03.2015).
- Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, DzU 2007, nr 171, poz. 1206, DzU 2014, poz. 827.
- Wolska G., 2013, *Kodeksy etyczne jako instrument poprawnych relacji między podmiotem gospodarczym i konsumentem*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 305, UE, Wrocław, s. 846.